

Welzijn en zorg voor de kleine kernen deelproject Wijk aan Zee

Kenniscentrum Wmo en Wonen Noord-Holland i.s.m. Vereniging van kleine kernen in Noord-Holland en Platform Dorpshuizen

Wmo en Wonen Noord - Holland

**gemeente
beverwijk**

Welzijn en zorg voor de kleine kernen deelproject Wijk aan Zee

Kenniscentrum Wmo en Wonen Noord-Holland i.s.m. Vereniging van kleine kernen in Noord-Holland en Platform Dorpshuizen

Stella Blom, onderzoeker DSP-groep

Dide van Berkel, junior projectmedewerker DSP-groep

Luc Overman, Vereniging voor Kleine Kernen Noord-Holland

Inhoud

Dit is een interactief document. U kunt van uit de inhoudsopgave navigeren door te klikken op de (sub)hoofdstukken. Door het hele document vind u tabbladen boven aan de pagina om verder door de hoofdstukken te navigeren of om terug te keren naar de inhoudsopgave.

1. Inleiding (p. 4-7)

- 1.1 Zelfredzaamheid in Beverwijk
- 1.2 Onderzoekvraag en - aanpak
- 1.3 Rapportage

2. Context (p. 8-13)

- 2.1 Wijk aan Zee
- 2.2 Wijk aan Zee in cijfers
- 2.3 Vrijwilligerswerk in de zorg en kleine kernen
- 2.4 Is zelforganisatie gelijk aan zelfredzaamheid?

3. Casus Seniorenkring Wijk aan Zee (p. 14-21)

- 3.1 De kracht van ouder worden
- 3.2 Succesfactoren en lessen
- 3.3 Netwerkanalyse Seniorenkring

4. Stakeholderanalyse (p. 22-27)

- 4.1 Stakeholders welzijn en zorg

5. Conclusies en aanbevelingen (p. 28-32)

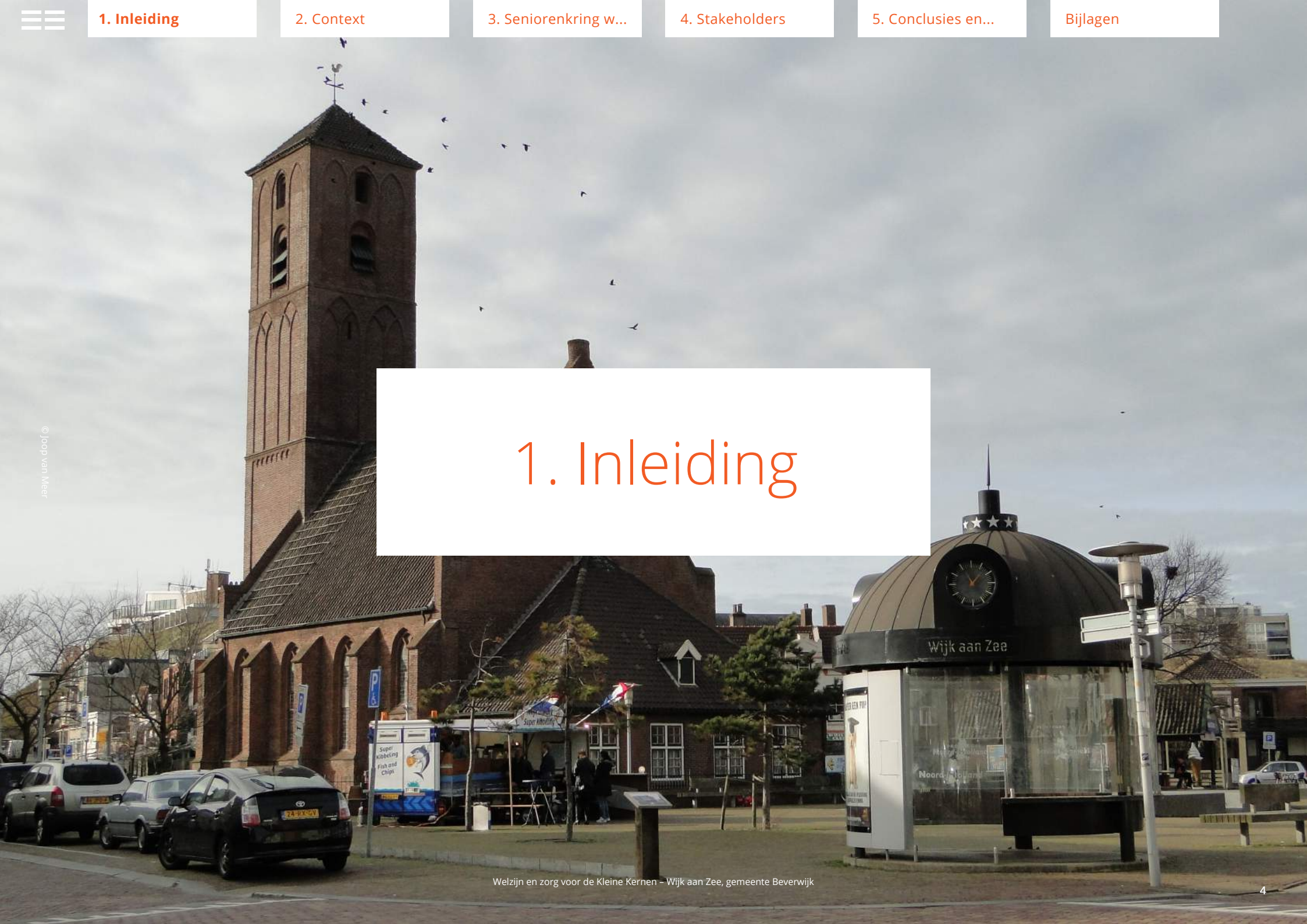
- 5.1 Beantwoording onderzoeksvragen
- 5.2 Aanbevelingen
- 5.3 In gesprek over welzijn en zorg in Wijk aan Zee

Bijlagen (p. 33-37)

- Groepsinterview Seniorenkring
- Bronnen

1. Inleiding

1.1 Zelfredzaamheid in Beverwijk

Wijk aan Zee heeft 2.500 inwoners en is een kleine kern in het verder stedelijke Beverwijk in Noord-Holland. Het dorp kent veel actieve stichtingen en verenigingen en heeft een kunstenaarsklimaat. Een situatie die is gegroeid sinds eind jaren '70, als tegenreactie op uitbreidingsplannen van Hoogovens. Stichting Cultureel Dorp met initiator Bert Kisjes heeft hier een belangrijke rol in gehad. Als exploitant van café en hotel Sonnevand heeft hij vele sociale en culturele activiteiten geïnitieerd voor en met de bewoners. Stichting Cultureel Dorp bestaat in 2014 vijftien jaar. In dit onderzoek zijn succesfactoren van de zelfwerkzaamheid in de kern Wijk aan Zee in beeld gebracht, met als casus de Seniorenkring.

Net als andere gemeenten in Nederland heeft de gemeente Beverwijk te maken met de invoering van de nieuwe Wmo en met de decentralisaties. Deze ontwikkelingen hebben consequenties voor de organisatie van de zorg en het beroep dat op vrijwilligers en mantelzorgers wordt gedaan. Van hen wordt meer inzet verwacht. De gemeente Beverwijk vindt de zelfwerkzaamheid in de kern Wijk aan Zee een aansprekend voorbeeld voor andere kleine kernen en wijken. Ze wil tevens meer inzicht in wat de zelfwerkzaamheid betekent voor de informele zorg.

De gemeente Beverwijk heeft DSP-groep nu gevraagd de succesfactoren van zelfwerkzaamheid in de kern Wijk aan Zee in beeld te brengen in relatie tot informele zorg, met als casus de Seniorenkring. Onder informele zorg verstaan we mantelzorg en vrijwilligerszorg. De Seniorenkring is een langlopend initiatief van stichting Cultureel Dorp. Ouderen komen sinds 2005 wekelijks bij elkaar om met elkaar te bespreken wat de ouderdom hen brengt, vanuit een positieve invalshoek. Het onderzoek maakt deel uit van het bovenregionale project Zorg voor de Kleine Kernen van de provincie Noord-Holland en de gemeenten Opmeer, Beverwijk, Wormerland, Over-gemeenten en Wijdemeren.

1.2 Onderzoekvraag en - aanpak

Vraagstelling

De vraagstelling van het onderzoek luidt:

Wat zijn de succesfactoren van zelfwerkzaamheid in de kern Wijk aan Zee? Welke lessen levert de zelfredzaamheid op, op het terrein van stimulering - of ondersteuning - van informele zorg die elders ingezet kunnen worden?

Voor de beantwoording van deze vragen hebben we de volgende deelvragen geformuleerd:

- Welke succesfactoren voor zelfwerkzaamheid zien we op basis van de casus Seniorenkring?
- Hoe ziet het netwerk van actieve bewoners eruit in Wijk aan Zee, met als vertrekpunt de deelnemers aan de Seniorenkring?
- Met wie werken actieve bewoners/stichtingen/verenigingen samen, ook met beroepskrachten/formele zorg en welzijn (of zouden ze willen samenwerken)?
- Wie is de doelgroep, hoe groot is het bereik?
- Wat zien actieve bewoners/stichtingen/verenigingen als mogelijkheden om de informele welzijn en zorg te versterken?

Onderzoeksaanpak

We hebben gesproken met de initiatiefnemers van stichting Cultureel Dorp, er is een groepsinterview gehouden met de leden van de Seniorenkring. Vervolgens is gesproken met de volgende organisaties en personen uit het netwerk van de Seniorenkring: Gemeente Beverwijk, Stichting Cultureel Dorp, de dorpsraad, ViVa! Zorggroep, Buurtzorg Wijk aan Zee, ANBO, Stichting Welzijn Beverwijk en Socius, Dorpshuis De Moriaan/de Rel, RK parochie.

1.3 Rapportage

Na de inleiding (H1) volgt een hoofdstuk (H2) over de context die van belang is voor de rest van het rapport, wat voor dorp is Wijk aan Zee, wat is informele zorg en is zelfwerkzaamheid hetzelfde als zelfredzaamheid? Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 nader in op de casus Seniorenkring en de waardevolle lessen die we uit deze aanpak gericht op benutten van levenservaringen van ouderen voor de gemeenschap en activeren van ouderen kunnen trekken. Ook is er aandacht voor het netwerk van de leden van de Seniorenkring. In het hoofdstuk (H4) daarna geven we dit netwerk meer kleur, om wat voor organisaties gaat het? Wat doen ze en hebben ze een rol in informele zorg? We hebben gesproken met zowel vrijwilligersorganisaties als formele zorg- en welzijnsorganisaties en met de gemeente. In het laatste hoofdstuk (5) beantwoorden we de onderzoeksvragen, trekken we een aantal conclusies en doen we aanbevelingen.

Bron: Stichting Levensverhalen

2. Context

2.1 Wijk aan Zee

De kern Wijk aan Zee heeft een geïsoleerde ligging tussen kust, Tata Steel en bosrijke omgeving en heeft één verbindingsweg met de rest van Beverwijk. Door haar ligging functioneert de kern als dorp en heeft het haar kleinschalige karakter behouden. Oorspronkelijk is Wijk aan Zee een vissersdorp, maar tegenwoordig is toerisme de belangrijkste bron van inkomsten. Ook de hoogovens vormen een belangrijke inkomstenbron, vooral sinds de periode van groei vanaf 1965. De hoogovens en haar uitbreidingsplannen vormden tegelijkertijd ook een dreiging voor het dorp. Eind jaren '90 komt het dorp in actie met hotel Sonnevand als actiecentrum. Een nieuwe bedreiging vormen plannen voor een vlieghaven op een schiereiland voor de kust. Creatieve en aansprekende acties leiden tot landelijke publiciteit. In 1999 ziet het kabinet af van de plannen.

De ondernemerszin en bedrijvigheid zijn kenmerkend voor Wijk aan Zee. Het dorp heeft aantrekkingskracht op mensen van buitenaf, kunstenaars en stedelingen. Dit vormt een goede voedingsbodem voor de activiteiten van de eigenaar van hotel Sonnevand. Zijn in 1999 opgerichte stichting Cultureel Dorp is en was een belangrijke spil voor het initiëren en uitvoeren van projecten. De stichting is een beweging van elf dorpen in Europa die moet leiden tot emancipatie van dorpen. Wijk aan Zee wordt het eerste 'culturele dorp van Europa'. Zijn motto: "Het centrum van de wereld is de plek waar je woont".

Aandacht voor de doelgroep ouderen is er vanaf het begin, vanuit een positieve benadering.

Uit eerder onderzoek¹ blijkt dat in Wijk aan Zee ondernemers en bewoners naar zichzelf wijzen als actienemer voor maatregelen en randvoorwaarden om het ondernemersklimaat te versterken. Gemeenschapszin en gezamenlijkheid zijn belangrijke waarden. In de andere pilot wordt die rol toebedeeld aan de overheid. Dit zegt iets over het dorp en haar bewoners. Er is een grote mate van zelforganisatie.

“Mensen van buiten komen af op het licht anarchistische trekje van Wijk aan Zee. Dat anarchistische zorgt er ook voor dat initiatieven makkelijk vorm krijgen en blijven bestaan, net zoals de Seniorenkring.” Initiatiefnemer stichting Cultureel Dorp

Je zou kunnen stellen dat in Wijk aan Zee sprake is van een sterke ‘civil society’, dat wil zeggen een systeem van verbanden - waar mensen vrijwillig deel van uitmaken - die niet voortvloeien uit gezin, familie, vrienden, overheid of bedrijfsleven. De civil society bestaat idealiter uit allerlei initiatieven die

door burgers zelf worden gestart, omdat ze die initiatieven belangrijk vinden en omdat ze vinden dat ze bijdragen aan de leefbaarheid van hun leefomgeving of van de samenleving als geheel. Kortgezegd, een civil society bestaat uit actieve bewoners en ondernemers die een bijdrage leveren aan een sociaal betrokken, vitale en leefbare samenleving.

Noot ¹ EIM (Panteia) deed in 2009 een pilotstudie naar ondernemerschap in de wijk, met Wijk aan Zee als één van de twee pilots.

2.2 Wijk aan Zee in cijfers

Aan deze cijfers is te zien dat Wijk aan Zee sterker vergrijsd is dan de rest van Beverwijk. Het aantal inwoners van Beverwijk is de laatste jaren licht gegroeid, mede door de realisatie van een grote nieuwbouwwijk (De Broekpolder). Het aantal inwoners van Wijk aan Zee daalt licht. De afgelopen tijd worden er jaarlijks rond de 10 kinderen geboren en gaan er ongeveer 15 mensen dood. In Wijk aan Zee staan veel meer koopwoningen dan het gemiddelde van Beverwijk. In Wijk aan Zee is de verhouding koop : huur 65 % om 35 %. In Beverwijk staan meer huurwoningen dan koopwoningen. De verhouding koop : huur is 48 % om 52 %. Pré Wonen is de grootste woningcorporatie in Beverwijk. In de gemeente Beverwijk is 11% van de bevolking niet-westerse allochtoon. In Wijk aan Zee is dit slechts 2 %. Wijk aan Zee telt een omvangrijke gemeenschap van Poolse werknemers.

Bevolking Wijk aan Zee	absoluut	percentage		Beverwijk
0 - 14 jaar	294	14 %		17 %
15 - 24 jaar	210	10 %		11 %
25 - 44 jaar	483	23 %		30 %
45 - 64 jaar	735	35 %		27 %
65 plus	378	18 %		15 %
totaal	2.100	100 %	39.329	100%

Bron: CBS in uw buurt, 2012

2.3 Vrijwilligerswerk in de zorg en kleine kernen

De vraag naar zorg neemt toe en de overheid verwacht dat de zelfredzaamheid van mensen wordt vergroot met vrijwillige hulp of zorg van familie, burens of anderen. Uit oogpunt van bezuiniging, maar ook om mensen hun 'eigen kracht' te laten benutten en de gelegenheid te geven mee te doen in de maatschappij. De overheid heeft dit vastgelegd in de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015). Een ontwikkeling die is ingezet sinds de eerste Wmo uit 2007.

Bij vrijwilligerswerk in de zorg gaat het allereerst om vrijwilligers die onbetaald en onverplicht werkzaamheden verrichten in georganiseerd verband.

Dat doen zij ten behoeve van anderen die zorg en ondersteuning nodig hebben en met wie ze - bij de start - geen persoonlijke relatie hebben. In een recente publicatie van Tonkens e.a.² (september 2014) stelt zij dat er een

verschuiving is van een aanvullende rol van vrijwillige inzet ten opzichte van professionele inzet naar een invullende rol.

In Nederland zijn ongeveer 450.000 vrijwilligers actief in de zorg³. Via vrijwilligersorganisaties zoals Zonnebloem, Rode Kruis, Humanitas 250.000. In verzorgings- en verpleeghuizen 100.000, in gehandicaptenorganisaties 50.000, in ziekenhuizen 20.000, in ggz-instellingen, via MEE-organisaties en gezondheidsprojecten 30.000. Totaal gaat het om 450.000 vrijwilligers. Dit is exclusief het aantal mensen dat mantelzorg verricht (ongeveer 3,5 miljoen mensen) en exclusief het onbekende aantal mensen dat buurt- en burenhulp biedt; mensen dus die niet vanuit een georganiseerd verband hulp, steun en zorg bieden.

Noot ² Wat kunnen we (niet) aan vrijwilligers overlaten? Kwalitatief sociologisch onderzoek naar de verschuiving van professionele naar vrijwillige inzet. Marianne van Bochove, Evelien Tonkens en Loes Verplanke iov Platform31 (2014)

Noot ³ Bron: Vilans, Movisie, NOV, Zonder cement geen bouwwerk. Vrijwilligerswerk in de zorg, nu en in de toekomst, Utrecht 2011.

2.4 Is zelforganisatie gelijk aan zelfredzaamheid?

Betekent nu dat de zelforganisatie in Wijk aan Zee automatisch ook de goede omgeving biedt voor een grote mate van zelfredzaamheid? Zoals opvang voor kwetsbaren, burenhulp waar nodig – van klusjes tot wandelen en lichte zorgtaken, signaleren van problemen en doorverwijzen aan formele zorg waar nodig? Dit is niet zondermeer te stellen. Via de casus Seniorenkring bieden we een inkijkje in hoe dit werkt, wat lessen zijn voor elders en waar eventueel verbetering mogelijk is.

3. Casus Seniorenkring Wijk aan Zee

3.1 De kracht van ouder worden

De methode

De aanpak die de Seniorenkring hanteert activeert de kennis van ouderen via herinneringen, ook wel reminiscentieaanpak genoemd. Levenservaring is hiermee de bron om de kracht van ouderen te benutten. Het gevaar van ‘vroeger was alles beter’ ligt op de loer, het verhaal krijgt diepgang als het gaat over wat de veranderingen hebben betekend voor jouzelf als handelend persoon en door uitwisseling met anderen. De aanpak specifiek in Wijk aan Zee komt voort uit ervaring van initiatiefnemer Bert Kisjes met gesprekken met ouderen in respectievelijke Enkhuizen en Sonnevank⁴. Wijk aan Zee is niet de enige plek waar een dergelijke aanpak ontstond. Onafhankelijk van elkaar ontstonden ook initiatieven op Texel en in Heerhugowaard. Deze lokale projecten vormden de inspiratie voor een tijdelijk en provinciebreed project met verhalengroepen verspreid over Noord-Holland. In 2010 verscheen de publicatie ‘De

Kracht van het Verhaal’, (Primo NH). In deze publicatie staan handvatten voor hoe de aanpak in de praktijk te brengen. Ook is in 2008 een Platform Levensverhalen opgericht met steun van de provincie Noord-Holland, daarin hebben Jan de Wildt en Bert Kisjes mede een voortrekkersrol gehad. Deze stichting zet vanaf 2011 de centrale projectactiviteit voort: training van beroepskrachten en vrijwilligers voor lokale verhalengroepen⁵. Leden van de seniorenkring doen altijd mee aan de jaarlijkse inspiratiebijeenkomsten van de stichting, waar ruimte is voor uitwisseling met andere verhalengroepen.

Start in 2005: Europees project

De directe aanleiding voor het oprichten van een Seniorenkring in Wijk aan Zee in 2005 is een Europees project gericht op de leefsituatie van ouderen. Naast Wijk aan Zee doen dorpen uit Italië en Griekenland mee. De initiatiefnemers,

ook de oprichters van Stichting Cultureel Dorp, willen ouderen op een positieve manier betrekken bij de dorpsgemeenschap en hun kennis en ervaring benutten.

Een groep dynamische ouderen

Vijftien deelnemers tussen de 60 en eind 80 jaar komen sinds 2005 bij elkaar tijdens wekelijkse bijeenkomsten. De doelgroep bestaat uit actieve ouderen. Het verloop binnen de groep is klein. De initiatiefnemers, bestuursleden van Stichting Cultureel Dorp, hebben potentiële deelnemers persoonlijk benaderd. Bij de selectie van deelnemers hebben zij gelet op een evenwichtige man-vrouw verdeling en diversiteit van mensen qua achtergrond en bezigheden, met onder hen ook een aantal gangmakers. *“We hebben gekozen voor mensen waar we oprecht nieuwsgierig naar waren, wat is hun verhaal?”*

Noot ⁴ Sonnevank, Carin Giessen (2010)

Noot ⁵ www.stichtinglevensverhalen.nl, op de site staat ook informatie over de seniorenkring: www.stichtinglevensverhalen.nl/depraktijk.

Wekelijks in gesprek met elkaar

Aanvankelijk ging de groep van start onder professionele begeleiding; na twee jaar is dit overgedragen aan een vrijwilliger. Uniek voor Wijk aan Zee is dat nieuwe deelnemers hun deelname in de groep starten met een bijeenkomst geheel gewijd aan zijn/haar levensverhaal. Daarnaast wordt jaarlijks met elkaar een lijst met uiteenlopende te behandelen thema's opgesteld zoals de veranderingen in de 20e eeuw, verzuiling, toerisme in Wijk aan Zee en religie. De groep heeft een vaste locatie voor de bijeenkomsten. De locatie wordt om niet ter beschikking gesteld door de uitbaters van café De Zon in Wijk aan Zee.

In verbinding met de gemeenschap

In de loop der jaren heeft de groep verschillende producten voortgebracht: boeken, films, projecten met scholen (basisonderwijs en voortgezet onderwijs), internationale uitwisseling, tentoonstelling Rimpels, ervaringen inzetten

voor de gemeenschap – voor maatschappelijk relevante vraagstukken. Dit laatste gebeurt nog te weinig naar de zin van de deelnemers. Hun wens is dat hen – bijvoorbeeld door de gemeente, actuele thema's –beleidsvoornemens- wordt voorgelegd voor advies. Het thema zorg is eerder aan de orde geweest in de groep in Wijk aan Zee, maar staat niet vaak op de agenda. Ze hebben een keer als klankbord gefungeerd voor buurtzorg. Hoewel de intentie er wel is, komen projecten in samenwerking met Heliomare of met Stichting Welzijn Beverwijk niet van de grond, waarschijnlijk door cultuurverschillen in de organisaties. Stichting Cultureel Dorp/ Seniorenkring werkt naar eigen zeggen 'losser' en kan minder overweg met een striktere planning en regelgeving. Zorg is overigens niet een thema waar de deelnemers aan de verhalengroep zich mee afficheren. Wel is er een zorg gerelateerd vraagstuk dat uitgebreid de aandacht heeft gehad van de Seniorenkring. Onder een aantal ouderen

in het dorp leeft de wens voor permanente en tijdelijke woonruimte voor ouderen. Men wil in het dorp blijven als zelfstandig wonen niet meer mogelijk is. Dit is uiteindelijk niet gelukt omdat het financieel niet haalbaar bleek. Desgevraagd geven deelnemers aan dat de Seniorenkring hen helpt met de acceptatie van het ouder worden, hen aan het denken zet over hoe zij de toekomst zien als oudere in Wijk aan Zee. De Seniorenkring biedt hen een omgeving waar ze nieuwe inzichten opdoen. De positieve benadering is de kracht, een koffieochtend om zorgbehoeften te bespreken is aan de deelnemers van de Seniorenkring niet besteed.

Financiën

De Seniorenkring krijgt in aanvang Europese subsidie en krijgt verder een bijdrage van caféhouders van de Zon. De deelnemers dragen ook bij, een aantal euro per bijeenkomst. De gemeente ondersteunt financieel, sinds 2010 met een meerjarige subsidie. Uit deze middelen

Tijdslijn

wordt een vrijwilligersbijdrage voor de begeleiding betaald en wat onkosten bij activiteiten. Ook worden middelen gevraagd om een tweede vertelkring te starten, die is om verschillende redenen niet van de grond gekomen. Voor Europe activiteiten is een aantal malen geld gekregen via de EU, de buitenlandse reizen betalen de deelnemers zelf.

Op onderstaande tijdslijn staan belangrijke data en gebeurtenissen in het bestaan van de Seniorenkring tussen 2005 en heden. Een periode waarin de groep een ontwikkeling doormaakt naar de vaste kern die het nu in het dorp is. Een situatie die organisch is gegroeid en niet zondermeer toepasbaar is elders. Wél zijn er waardevolle lessen te trekken die breder relevant

en toepasbaar zijn. Zie voor de lessen [paragraaf 3.2](#). In [bijlage 1](#) van dit rapport staat het verslag van het groepsinterview met de deelnemers aan de Seniorenkring.

3.2 Succesfactoren en lessen

Op basis van de gesprekken met initiatiefnemers en deelnemers aan de Seniorenkring, eerder onderzoek door provincie Noord-Holland (destijds uitgevoerd door Primo NH) en een interview met degene die dergelijke groepen professioneel begeleidt komen we tot de volgende succesfactoren en lessen. We maken onderscheid tussen twee fasen:

1. **Het initiatief en voorbereiding van een verhalengroep**
2. **De opzet en begeleiding**
3. **De spin-off ofwel opbrengst voor de gemeenschap**

1. Het initiatief en voorbereiding van een verhalengroep

- Aanjagers: twee kartrekkers hebben het initiatief gestart en zorgen binnen de Seniorenkring voor een constante factor. Het zijn twee actieve bewoners in de kern Wijk aan Zee.
- Persoonlijke benadering van potentiële deelnemers door de initiatiefnemers via telefoon en brief.
- Zorgvuldige en ook selectieve samenstelling van de groep:
 - actieve ouderen;
 - interesse om elkaar te leren kennen;
 - gangmakers;
 - evenwichtige man-vrouwverdeling.
- Locatie: de groep komt bijeen in een café op een centrale plek in het dorp; vertrouwd en laagdrempelig.
- De initiatiefnemers onderhouden de relatie met gemeente, provincie en ook Europees en weten de verschillende overheidslagen te benaderen wanneer zij ondersteuning nodig hebben. Bijvoorbeeld in de vorm van subsidie om de continuïteit van de verhalengroep te waarborgen.

2. Opzet en begeleiding

- De tijd te nemen voor elkaar. Deelnemers krijgen een volle sessie de tijd om zijn/haar levensverhaal te vertellen. Dat vormt de basis waarop je als groep langere tijd met elkaar verder kunt.
- Professionele gespreksleiding om het gesprek goed te structureren en de sfeer te bewaken. Hij/zij heeft ook de rol van organisator, begeleider, gastvrouw/heer en ambassadeur.
- Duidelijke omgangsregels:
 - Vertrouwen is de basis. Je vertelt veel over wie je bent en waar je vandaan komt, dat moet binnen vier muren blijven.
 - Niet oordelen: de leden oordelen niet over elkaar, niemand is een discussieonderwerp. Er wordt niet gediscussieerd of een standpunt ingenomen. Mensen worden geaccepteerd zoals ze zijn.
 - Luisteren: Je leert praten, maar ook goed te luisteren.
- De initiatiefnemers nemen ook zitting in de Seniorenkring en zorgen voor continuïteit van de groep. Samen met de deelnemers maken zij een jaaragenda met gespreksthema's.
 - Naar buiten toe is een belangrijk ingrediënt: in gesprek met andere groepen in de samenleving – jongeren, dertigers en veertigers, gemeenteambtenaren, medewerkers van zorginstellingen.
- In Wijk aan Zee is ook Europese uitwisseling een fundamenteel element en krachtige motivatie voor de ouderen. Ouderen leren de geschiedenis van Europa kennen en zo ook hun eigen geschiedenis in perspectief plaatsen, (h)erkennen en relativeren, motiveren.

Opbrengst benutten voor de buurt en in de gemeenschap

- Voor de deelnemers geldt dat de liefde voor het dorp hen bindt, zij zetten zich dan ook graag in voor het dorp en gaan in gesprek met anderen: basisschooljeugd, voortgezet onderwijs, ViVa! Zorggroep, Tata Steel (voormalige Hoogovens), de gemeente.
- De leden verbinden hun eigen verhalen (bijvoorbeeld ervaringen met toerisme) met de (lokale) geschiedenis. Zo scheppen ze een beeld van de lokale geschiedenis die relevant is voor de bredere gemeenschap.
- De Seniorenkring laat de deelnemers zien en voelen wat de kracht is van ouder worden.

Bron: Stichting Levensverhalen

Uniek aan de Seniorenkring in Wijk aan Zee is dat het initiatief is van de bewoners van de kern zelf én dat ze bestaat uit actieve ouderen. Vergelijkbare projecten worden ook opgezet met (zeer) kwetsbare ouderen, bijvoorbeeld een groep in een verzorgingshuis, als welzijnsinitiatief. Men kent elkaar al en staat vaak niet meer midden in het leven. Ook dan is de aanpak van betekenis voor deelnemers, maar er ontbreken ingrediënten om het tot een (langdurig) succes te maken: betrokkenheid bij de locatie, gevarieerde samenstelling, nieuwsgierigheid naar elkaar, netwerk in de gemeenschap. Vaak blijft het dan bij een eenmalige reeks van een stuk of acht bijeenkomsten.

4. Stakeholderanalyse

4.1 Stakeholders welzijn en zorg

De Seniorenkring is een voorbeeld van de zelfwerkzaamheid in Wijk aan Zee. Deze groep vormt het vertrekpunt voor de stakeholdersanalyse en de relaties met informele zorg. In [hoofdstuk 3](#) hebben we geconstateerd dat de Seniorenkring zich begeeft in een breder netwerk in het dorp. Sommige relaties zijn sterk, met andere organisaties is minder contact. Hieronder geven we weer wat de bijdrage is van deze organisaties aan de gemeenschap Wijk aan Zee en waar van toepassing aan informele zorg.

Stichting Cultureel Dorp

De Seniorenkring is een initiatief van dezelfde personen die ook gestart zijn met stichting Cultureel Dorp in 1999. Deze twee personen zijn zowel bestuurslid van de stichting als deelnemer van de Seniorenkring. Cultureel Dorp is een bewonersinitiatief (bottom-up) en is naar eigen zeggen niet hiërarchisch. De stichting werkt sinds de start met zelfsturende werkgroepen. Motto: *“Als het niet gaat zo als het moet, dan moet het zoals het gaat!”* Zo is in een klein dorp veel gerealiseerd tegen weinig kosten. De stichting is van meet af aan Europees georiënteerd geweest qua netwerk en financiën, maar heeft ook subsidie ontvangen van de provincie Noord-Holland en de gemeente Beverwijk. Speerpunten van de stichting zijn cultuur, het dorpse leven en het thema ouderen.

Actief Wijk aan Zee

Actief Wijk aan Zee is een stichting die sinds 2000 evenementen ‘mee’ organiseert voor en door Wijk aan Zee en komt rechtstreeks voort uit de activiteiten die zijn georganiseerd in het kader van ‘Wijk aan Zee, cultureel dorp 1999’. Een initiatief van Stichting Cultureel Dorp waar ook de Seniorenkring uit voortkomt. Via dit initiatief weet Stichting Cultureel Dorp het dorp te mobiliseren voor hun plannen. De stichting heeft tien bestuursleden en verder zijn er zo’n tachtig vrijwilligers actief. We hebben in het kader van het onderzoek niet nader met deze organisatie gesproken.

De Dorpsraad Wijk aan Zee

De dorpsraad werkt met gekozen vrijwilligers en heeft als uitgangspunt ‘doen wat goed is voor Wijk aan Zee’. Zorg staat niet op de agenda van de dorpsraad. De belangrijkste thema’s van de dorpsraad hebben met de leefbaarheid te maken. Dat zijn milieuoverlast van TATA, het gebrek aan uitbreidingsmogelijkheden voor woningbouw en het feit dat Wijk aan Zee maar op één manier over de weg bereikbaar is. Ook is er behoefte aan woningen voor ouderen die niet meer zelfstandig kunnen wonen. Deze doelgroep verhuist nu noodgedwongen naar elders in Beverwijk. De dorpsraad kent het initiatief van de Seniorenkring en weet de deelnemers te vinden als het gaat om advies over wat er leeft in het dorp. De dorpsraad vindt de Seniorenkring als een

mooi project gericht op participatie van ouderen. De participatiegraad in het dorp is sowieso hoog, aldus de respondenten. Als er in Wijk aan Zee iets aan de hand is dat het hele dorp raakt kun je snel een grote groep mensen mobiliseren. Dat komt omdat er verschillende circuits zijn die elk hun eigen 'kracht' hebben. Stichting Actief Wijk aan Zee is een actieve groep mensen die de handen uit de mouwen steken. Kramen opbouwen, vervoer regelen. Er is ook een actieve groep horeca-ondernemers die hun accommodatie ter beschikking kan stellen. Voor grote evenementen is de Moriaan beschikbaar. Stichting Cultureel Dorp biedt een vaste kern van mensen die contacten aanknopen en evenementen verzinnen. Op de vraag wat er verder aan aanbod is voor deze doelgroep noemen ze de telefooncirkel. Ouderen bellen elkaar om te horen of het goed gaat. Een bestuurslid van de dorpsraad onderzoekt of een klussendienst⁶ net als in Beverwijk ook voor Wijk aan Zee haalbaar is. Hij

twijfelt *"Je hebt voor allerlei soorten klussen (ook technische) mensen nodig en die vindt je niet altijd in het dorp."* De dorpsraad is goed op de hoogte van alles en komt in actie zodra er een beroep op hen wordt gedaan. Maar in dit geval, de komende veranderingen in de zorg, is het nog onduidelijk welke knelpunten er gaan ontstaan.

De Rel

De stichting De Rel is ontstaan als actiebeweging toen de bibliotheek dreigde te verdwijnen. De bibliotheekvestiging is er inmiddels inderdaad niet meer, wel is er een jeugdafdeling behouden. De stichting bestaat nog steeds en heeft een bestuur van vijf personen die sociaal-culturele activiteiten organiseert voor het dorp, van muziekles en fotocursussen en diverse activiteiten voor de jeugd. Ze heeft hiertoe twee lokalen beschikbaar in een oud schoolgebouw. Een bestuurslid van de Rel heeft onlangs zitting genomen in het bestuur van het Dorpshuis de Moriaan met oog op de

verdergaande samenwerking.. Dit bestuurslid is ook actief in het bestuur van Stichting Cultureel Dorp, waardoor er ook een korte lijn is met de Seniorenkring.

Dorpshuis

Het Dorpshuis De Moriaan neemt een centrale plek in in het dorp. Het heeft een sporthal waar allerlei sportactiviteiten en evenementen plaatsvinden. Zoals het schaaktoernooi. Ook doet het dienst als vergadercentrum en biedt het plaats aan cursussen en feesten en partijen. Het dorpshuis verkeert in een transformatiefase van 'zalencentrum' naar 'ontmoetings- en activiteitencentrum'. De activiteiten van de Rel vinden plaats in de Moriaan. De Moriaan huisvest ondermeer de huisartsen/fysiotherapiepraktijk en sinds kort ook het Thuiszorgteam.

Noot ⁶ De klussendienst Beverwijk is overigens toegankelijk voor alle inwoners van de gemeente Beverwijk, inclusief Wijk aan Zee-ers red.

ANBO

Een bestuurslid van de Dorpsraad is ook actief bestuurslid van de ANBO. De ANBO is te weinig beleidsmatig actief naar haar zin. Het bestuurslid van de ANBO signaleert dat bewoners onderling niet altijd veel contacten hebben. Wijk aan Zee heeft de naam dat iedereen voor elkaar opkomt, maar schijn bedriegt. Dorpshuis De Moriaan is de plek voor het schaaktoernooi, zaalsporten en het verhuren van ruimte aan grote groepen die iets te vieren hebben. De mogelijkheden van de Moriaan als ontmoetingsplek worden nog niet optimaal benut, maar daar wordt aan gewerkt. Verder is er behoefte aan een tweede wooncomplex voor ouderen.

Ouderenbezoekgroep van de Rooms-Katholieke Odulphuskerk.

Een bezoekgroep van vier bezoekt parochianen die 80 jaar worden en verzorgt dan een bloemetje. Soms is er dan ook een praatje. Met kerst krijgt

iedere 80-plusser een plantje. Eenmaal per jaar is er een seniorenbijeenkomst met een officiële R-K dienst en een optreden van het koor van de Odulphuskerk. Op de nationale ziekendag van de Zonnebloem in september worden er bloemen gebracht bij de zieken. De bezoekgroep richt zich uitsluitend op de mensen die geregistreerd staan bij de kerk en houdt zich niet bezig met eventuele zorgvragen van de ouderen. Mevrouw de Boer: *“Daar gaan anderen over. Ik ben zelf wijkverpleegkundige geweest, dus ik heb wel oog voor wat er speelt. Heel af en toe zeg ik tegen iemand: zou je niet eens contact opnemen met de Viva!Zorggroep? Maar dat is een uitzondering.”* De bezoekgroep onderhoudt geen contacten met andere organisaties die iets voor ouderen doen. De bezoekgroep van de Hervormde Dorpskerk is opgeheven, omdat er vrijwel geen hervormden meer in Wijk aan Zee wonen.

Viva!Zorggroep en Buurtzorg

De organisaties voor respectievelijk verpleegzorg en thuiszorg hebben sinds enkele jaren een vaste basis in Wijk aan Zee. De medewerkers die wij spreken ervaren Wijk aan Zee als een hecht dorp. De kerk is actief in vrijwilligerswerk. Vrijwilligers geven ook rondleidingen door het dorp, er is veel gemeenschapszin – meer dan elders. Zelf doen ze in eigen tijd mee aan de in de zomer wekelijkse Smaakmarkt in het dorp en vragen daarmee aandacht voor gezond en verantwoord eten. De organisaties rekenen ook de vaste campingbezoekers tot het dorp. Zij kennen de Seniorenkring en hebben contact met de initiatiefnemers en enkele deelnemers. Gezamenlijke activiteiten komen (nog) niet van de grond. Onze gesprekspartners van deze organisaties geven aan: *“Zorg op de manier die we gewend zijn is niet meer haalbaar, we zullen ‘anders’ ofwel intensiever samen gaan werken met mantelzorgers en vrijwilligers”*. Samenwerken met

burgerinitiatieven biedt wellicht kansen, maar moet nog vorm krijgen. In de praktijk van hun werk is hier nog onvoldoende ruimte voor, die draait om zorg voor cliënten. Ook privacy van cliënten en andere dorpsbewoners staat een signalerende functie soms in de weg voor de professionals. Zo blijkt uit het gesprek. Zorg in de toekomst is een aandachtspunt gezien de vergrijzing. In de praktijk is het familie die (mantel) zorg op zich neemt. Door extramuralisatie neemt de druk op de wijk en op mantelzorgers echter toe.

Socius Maatschappelijk Dienstverleners

Socius verzorgt voor Wijk aan Zee hetzelfde aanbod als voor de rest van de gemeente Beverwijk. Op dit moment heeft Socius geen spreekuur in Wijk aan Zee. In 2011 is er een peiling geweest naar het draagvlak voor een spreekuur, nadat het enkele jaren daarvoor was opgeheven vanwege te weinig animo. Voor Socius was de Seniorenkring een belangrijke

bron – maar niet de enige bron- in deze peiling. Deelnemers aan de Seniorenkring gaven aan dat er geen behoefte was aan een spreekuur, maar zij wilden wel graag een wijkverpleegkundige terug en Buurtzorg in Wijk aan Zee (beide wensen zijn inmiddels in de praktijk vervuld). De indruk van de ouderenadviseur van Socius is dat Wijk aan Zee heel goed zorgt voor zijn eigen mensen. Er is veel mantelzorg binnen de eigen gemeenschap. Socius krijgt nauwelijks aanmeldingen vanuit Wijk aan Zee. Het contact met Viva!Zorggroep en Buurtzorg in Wijk aan Zee is goed. Kans: in overleg met de huisarts zou Socius nog een voorlichtingsbijeenkomst over cognitieve problemen kunnen geven.

Stichting Welzijn Beverwijk (SWB)

SWB verzorgt agogisch werk, van kinderen jongerenwerk tot maatjesprojecten, ondersteuning van vrijwilligerswerk en ouderenwerk. Op dit moment is er geen

intensieve relatie met Wijk aan Zee en dus ook niet met de Seniorenkring. SWB biedt er een aantal activiteiten gericht op jongeren, en de ambulant jongerenwerker is in Wijk aan Zee actief in gevallen van overlast. Ook zijn er wat activiteiten in de Moriaan. De dorpsraad heeft in Wijk aan Zee een sterk initiërende rol en heeft ook goede contacten met de gemeente. Wijk aan Zee laat zich desgewenst goed vertegenwoordigen, bijvoorbeeld bij het opstellen van wijkplannen. Ook weet men beschikbare budgetten goed te benutten. Inzet van SWB is dan vaak niet nodig. Wat ook meespeelt is, dat Wijk aan Zee zich niet aansluit bij het aanbod in Beverwijk maar zich wil onderscheiden. Ook andersom werkt het zo: Wijk aan Zee organiseert een eettafel in het kader van de Week van de Eenzaamheid, waar niet-Wijk aan Zee-ers niet/minder op af komen. Wat opvalt dat het vaak dezelfde personen zijn die opstaan en dit zijn vaak niet de jongere generaties. Mensen die zich minder goed

organiseren vallen buiten de boot. Ook is het de vraag of mensen met wie het minder goed gaat wel een plek krijgen. Een mogelijke kans is de inzet van een sociaal team in Wijk aan Zee om meer zicht te krijgen op wat er nodig is. Ook is er meer te halen uit de samenwerking met vrijwilligers. SWB heeft dit als aandachtspunt in haar eigen beleid. De ervaring in de praktijk is dat in Wijk aan Zee vaak een beetje financiële ondersteuning voldoende is om vrijwilligersinitiatieven te doen slagen. Naar verhouding is er een grote groep Poolse seizoensarbeiders in een klein dorp, dat levert wel wat wrijving op.

De gemeente

Stichting Cultureel Dorp heeft vanaf de oprichting contact gezocht met de gemeente Beverwijk, voor (financiële) ondersteuning voor haar activiteiten – waaronder de Seniorenkring. De deelnemers aan de seniorenkring hebben ook aangegeven mee te willen denken over vraagstukken binnen de

gemeente. De tijdslijn op [pagina 17](#) van dit rapport geeft inzicht in de subsidierelatie en overige contacten die er met de gemeente zijn (geweest). In het Collegeprogramma 2014-2018 *“Vertrouwen in mensen met de blik op de toekomst”* geeft het college van Beverwijk aan de eigen kracht van inwoners en de inzet van de omgeving zoveel mogelijk te willen versterken en daarnaast in te zetten op ondersteuning dichtbij en op maat. Bijvoorbeeld met Sociale teams die ook gericht zijn op preventie en eigen kracht van bewoners.. Met professionele maatschappelijke instellingen heeft de gemeente prestatieafspraken en die ontvangen budgetsubsidie. Verenigingen en stichtingen als stichting Cultureel Dorp en Actief Wijk aan Zee ontvangen waarderingssubsidies. Zo hebben al veel initiatieven en activiteiten een bijdrage ontvangen. Taken overdragen aan het netwerk kent nog een aantal uitdagingen. Hoe kunnen de benodigde vaardigheden worden ontwikkeld? Iedereen is nog op zoek naar nieuwe

manieren van werken, de gemeente, instellingen en vrijwilligers. Dit vraagt om loslaten en het initiatief elders (durven) laten ontstaan. Een mooi voorbeeld is het project waarbij vrijwilligers, getraind door Socius, preventieve huisbezoeken doen en signaleren wanneer hulpverlening nodig is. Of een Maatjesproject vanuit de welzijnsorganisatie met GGZ als achtervang, zodat vrijwilligers nooit alleen komen te staan. De gemeente Beverwijk is recent ook met BUUV gestart, een matchingsinstrument voor bij elkaar brengen van vraag en aanbod informele zorg (van huishoudelijke klusjes tot wandelen en hulp met de computer).

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Welke succesfactoren voor zelfwerkzaamheid zien we op basis van de casus Seniorenkring?

Wijk aan Zee-ers zijn bedreven in organiseren van activiteiten en evenementen, met name op het gebied van (dorps)cultuur en welzijn. Voor hen die organiseren is binding met het dorp/dorpse uitgangspunt. Wijk aan Zee is een soort Gallisch dorpje, dat waar nodig in actie komt tegen de buitenwereld. Door deze positie is er veel ruimte voor burgerinitiatief en daar profiteert het dorp en haar bewoners van. Wijk aan Zee is een bijzonder dorp als het gaat om zelfwerkzaamheid, ook van (een aantal) ouderen die met elkaar een verhalengroep vormen. De Seniorenkring is een krachtig initiatief mede door de positieve benadering van ouder worden. Doorslaggevende succesfactor is de inzet, energie en bestuurlijke kracht van de initiatiefnemers. De liefde voor het dorp en de gemeenschapszin zijn factoren die de deelnemers bindt en die mede zorgen voor

continuïteit. Voor dit laatste is ook erkenning door de gemeente, via gesprekken en een subsidiebijdrage van belang.

De aanpak levert zeker lessen voor elders ([zie pagina 12](#)). Het succes van het initiatief is echter voor een groot deel afhankelijk van personen en daardoor lastig overdraagbaar.

Op dit moment is er een Seniorenkring (in oprichting) in Beverwijk in de Grote Kerk⁷, met dezelfde initiatiefnemers. De Noord-Hollandse Stichting Levensverhalen merkt ook elders in Nederland vanuit het ouderenwerk behoefte aan activiteiten voor ouderen waar ontmoeting centraal staat. Uit deze verkenning blijkt dat naast een zorgvuldige toepassing van de methodiek, oog voor reeds bestaand initiatief, de wijze van benaderen en selectie van deelnemers van doorslaggevend belang zijn voor het slagen van het traject. Voor de deelnemers in Wijk aan Zee is de relatie met de gemeenschap een

voorwaarde voor hun activiteiten, zo is het niet een welzijnsactiviteit voor ouderen maar heeft de activiteit een breder maatschappelijk belang.

Hoe ziet het netwerk van actieve bewoners eruit in Wijk aan Zee, met als vertrekpunt de deelnemers aan de Seniorenkring?

Voor hen die dat willen en kunnen is er voldoende aanbod. De Seniorenkring is hier een goed voorbeeld van. Het zijn actieve ouderen die participeren in een breder netwerk. Uit de gesprekken kwamen diverse activiteiten naar voren: een telefooncirkel voor ouderen, burenhulp ad hoc, mantelzorg (door familie), thuiszorg en buurtzorg, kerkelijke activiteiten zoals bezoek aan oudere parochianen, activiteiten (bewegen, schilderen) in de Moriaan en activiteiten voor jongeren in de REL.

Noot ⁷ www.grotekerkbeverwijk.nl

**Met wie werken actieve bewoners/
stichtingen/verenigingen samen, ook met
beroepskrachten/formele zorg en welzijn (of
zouden ze willen samenwerken)?**

De relatie met formele zorg- en welzijnsorganisaties is beperkt. De onderzochte netwerken zijn geen vanzelfsprekende opstappen naar zorgnetwerken. Zo zijn ze ook niet bedoeld en zo werken ze ook (helemaal) niet. Wel merken we dat het onderzoek in het dorp een discussie op gang brengt over veranderingen in de zorg en wat dit vraagt aan informele zorg. Een fase waarin veel gemeenten en kernen in Nederland, nu 2015 nadert en de urgentie stijgt. Ook bij professionele organisaties zoals buurtzorg en thuiszorg worden de veranderingen opgemerkt en groeit het besef dat dit een andere manier van samenwerken met burgerinitiatieven, vrijwilligers en mantelzorgers vraagt. Tegelijkertijd draait de dagelijkse praktijk om de zorg voor cliënten en is privacy van cliënten een drempel om problemen die zich voordoen te delen.

Wie is de doelgroep, hoe groot is het bereik?

We hebben via onze inventarisatie geen volledig beeld gekregen van de doelgroep en wie er mogelijk buiten de boot valt/ gaat vallen. Vanuit de netwerken is beperkt zicht op mensen die zorg, hulp en aandacht nodig hebben. Bovendien zijn niet alle bewoners aangehaakt bij deze netwerken. De Seniorenkring is bijvoorbeeld een select gezelschap van 15 ouderen. Het aanbod kenmerkt zich door een preventief aanbod, hulp binnen de gemeenschap waar nodig en vooral door directe familie en allerlei activiteiten waarbij het belang van het dorp voorop staat – en zorg minder. Verschillende signalen tijdens de interviews werpen de vraag op of een deel van het dorp zich hier aan al dan niet vrijwillig onttrekt of de schone schijn ophoudt. Het vermoeden bestaat dat er groepen buiten de boot vallen: kwetsbare doelgroepen, mensen buiten het netwerk, geen behoefte óf schroom tot bezoeken.

**Wat zien actieve bewoners/stichtingen/
verenigingen als mogelijkheden om de
informele welzijn en zorg te versterken?**

Er wordt nog weinig urgentie gevoeld ten aanzien van de aanstaande veranderingen in de zorg. De (retorische) vraag opgeworpen in [hoofdstuk 2](#) kan bevestigend beantwoord worden, zelfwerkzaamheid is niet hetzelfde als zelfredzaamheid. Ook in een dorp met een sterke cohesie als Wijk aan Zee zijn er nog volop kansen voor verbetering. Zoals eerder geconstateerd heeft dit onderzoek in het kader van het bovenregionale project Zorg in Kleine Kernen de discussie in Wijk aan Zee over het thema zorg (weer) aangezwengeld. In [5.2](#) volgen enkele aanbevelingen om hier een vervolg aan te geven.

5.2 Aanbevelingen

Via de Seniorenkring is een beeld gekregen van het netwerk waar zij zich in begeven en daarmee ook in (een deel van) actief Wijk aan Zee en de activiteiten die er zijn op het gebied van informele zorg. Het traject is een momentopname in het gesprek over zorg in Wijk aan Zee. We hebben gezien dat het thema zorg mede door het traject wat hoger op de agenda is gekomen. In ieder geval op die van de Seniorenkring.

Ook in een dorp waar zelfwerkzaamheid een vanzelfsprekendheid is zijn er zeker kansen om formele zorg en informeel welzijn in Wijk aan Zee meer aan elkaar te verknopen. Om bijvoorbeeld mensen die in problemen dreigen te raken, eerder in beeld te krijgen en te helpen. Maar daar moet wel wat voor gebeuren, namelijk:

1. Zicht krijgen op zorgbehoefte

Wie heeft nu en op termijn ondersteuning en zorg nodig?

2. Kennis delen

Beter van elkaar weten wat formeel en informeel/vrijwilligers doet: waar zit samenhang/ relatie?

3. Verknopen

Samenwerking creëren tussen formele en informele zorg.

Welke acties vraagt dit?

- Het gesprek in Wijk aan Zee met betrokkenen opvolging geven. Bijvoorbeeld over de aansluiting met de formele zorg- en welzijnsinstanties. Wie heeft zicht op hulpvraag? Hoe kunnen burgerinitiatief, vrijwilligers/ mantelzorgers en professionele organisaties elkaar versterken? Wie heeft daarin een rol? (hoe) Kan het Sociale team hierin een rol spelen door het leggen van verbindingen?
- Vervolgens een goede modus van samenwerking tussen professionele en vrijwillige inzet vinden, zodat die elkaar kunnen versterken. En wat is

daarin de rol van de gemeente? Loslaten waar kan en samenwerken waar dat nodig is.

- Een Informatiebijeenkomst door gemeente over de Wmo is een wens vanuit het dorp.

Op basis van de gesprekken die we hebben gevoerd komen een aantal interessante vragen naar voren die voeding kunnen geven aan het vervolgesprek met bewoners en organisaties in Wijk aan Zee (zie [paragraaf 5.3](#)).

5.3 In gesprek over welzijn en zorg in Wijk aan Zee

Gaandeweg het onderzoek zijn een aantal relevante vraagstukken naar voren gekomen voor het thema welzijn en zorg in Wijk aan Zee. Deze geven we hieronder weer.

- Vijf tot tien mensen weten een groep van 80-100 vrijwilligers te activeren voor activiteiten en evenementen zoals activiteiten voor jongeren, de Smaakmarkt en de tentoonstelling Rimpels. Deze personen creëren de context waarbinnen spontane ideeën voor activiteiten een plek krijgen en bewaken dat die passen binnen de dorpscultuur van Wijk aan Zee. Kracht maar ook zwakte: degenen die zich niet aan willen of kunnen sluiten kunnen buiten de boot vallen. En is er wel ruimte voor de jongere generatie, vraagt men zich af.
- Initiatieven gericht op ouderen van alweer 10-15 jaar geleden - een ouderenspreekuur en een ontmoetingsplek - zijn gestrand. Men regelt het liever zelf. Vraag is of er niet alsnog een behoefte leeft bij een doelgroep die minder goed in beeld is bij welzijnsorganisaties en gemeente.
- De inzet van een Sociaal Wijkteam kan een bijdrage leveren aan zicht op de zorgvraag in Wijk aan Zee en het leggen van verbindingen tussen zorgaanbieders en lokale initiatieven. Een kleine kern als Wijk aan Zee is echter waarschijnlijk te klein voor een eigen wijkteam. Hoe kun je alsnog recht doen aan de eigenheid en behoeften van de kern?
- De formele zorg- en welzijnsorganisaties zien de kracht van de zelfwerkzaamheid in Wijk aan Zee, maar zien ook een mogelijke schaduwzijde. We horen verschillende geluiden, er zijn veel activiteiten en er is veel gemeenschapszin. Maar er is ook een gebrek aan sociale cohesie en aandacht voor hen die zorg nodig hebben. Actief zijn voor het dorp is iets anders dan vrijwillige zorg verlenen.
- De gemeente Beverwijk is recent gestart met BUUV, een matchingsinstrument voor burenhulp. BUUV is niet ter sprake gekomen in Wijk aan Zee. Is het daar bekend en wordt het benut? Is een dergelijk instrument ook van waarde in een kleine kern waar 'iedereen elkaar kent' en er sprake is van vergrijzing⁸.

Noot ⁸ Zie in dit verband ook de e-publicatie *Welzijn en zorg voor de kleine kernen – deelproject Haarlemmerliede en Spaarnwoude (verschijnt in de loop van 2015)*

Bijlagen

Bijlage 1: De Seniorenkring – verslag groepsinterview

Een zonnige dinsdagmiddag in juli. In het dorpscentrum De Moriaan in Wijk aan Zee is een tentoonstelling Rimpels, een initiatief van Stichting Cultureel Dorp. Levensgrote portretten van 85+ers gemaakt door een Tsjechische kunstenaar staan in een ruimte die normaal gesproken dienst doet als sporthal. Sterke portretten van mensen met levenservaring. In deze setting komen we bijeen met de Seniorenkring. Ook een bestuurslid van het dorpscentrum schuift aan. We gaan het hebben over de Seniorenkring en over het thema ouder worden in Wijk aan Zee. 'Begin maar gewoon, zegt één van hen, wij zijn gewend met elkaar over veel verschillende onderwerpen te praten.'

Samenstelling

De Seniorenkring bestaat uit ouderen met uiteenlopende leeftijden en achtergrond; arm, rijk, Nederlands, Duits, Wijk aan Zee'er, Amsterdammer: die diversiteit maakt de Seniorenkring juist zo interessant volgens de leden van de kring. Wel is het merendeel 'import', dat ben je wel al snel – namelijk als je uit de stad Beverwijk komt – en blijf je, ook na veertig jaar. De samenstelling van de kring is sinds de oprichting redelijk constant gebleven. Tussen de jongste en de oudste deelnemer zit zo'n twintig jaar leeftijdsverschil. Enkele aanwezigen zijn er vanaf het begin bij, onder hen ook de initiatiefnemers. Citaat initiatiefnemer: "De groep komt wekelijks

bij elkaar in café De Zon en wisselt verhalen uit. De cafétafel evalueert het leven. We hebben als regel: Eén persoon per familie en een evenwichtige verdeling tussen man en vrouw. Oefening in vertellen en een oefening in luisteren. De groep in Wijk aan Zee heeft jarenlang vijftien deelnemers gehad. Een aantal dat een groot beroep doet op het vermogen tot luisteren, maar het heeft gewerkt en werkt nog steeds". Eén van de laatst aangeschoven deelnemers heeft de plaats ingenomen van haar overleden man: 'Mijn man was altijd zo enthousiast over de Seniorenkring, terwijl hij echt een kritisch persoon was. De Seniorenkring moest dus wel het proberen waard zijn'. De leden van de Seniorenkring zijn actieve burgers. Zij zijn actief als vrijwilliger,

hebben verscheidene hobby's of nemen deel aan allerlei activiteiten. Er wordt geschilderd en gezongen in een kerkkoor. De één is vrijwilliger bij Zonnebloem Beverwijk, de ander lid van de bewonerscommissie van de Gouden Gunje, nog weer een ander is actief in de Rel.

Betekenis

De gezelligheid, het vertrouwen in elkaar, de interessante gesprekken, het leren praten en het leren luisteren blijken belangrijke waarden van de Seniorenkring en tevens de redenen waarom de kring zo betekenisvol is voor de leden. 'Het schept een band om dingen met elkaar te delen. Elke week voeren we wel een interessant gesprek, we raken

nooit uitgepraat. Het is daarbij ook gewoon erg gezellig'. Daarnaast heeft de Seniorenkring voor enkele leden een aanvullende, eigen betekenis. Een geboren en getogen Amsterdamse die naar Wijk aan Zee is verhuisd, vertelt: 'De Seniorenkring heeft mij geholpen in Wijk aan Zee te integreren'. Een andere deelneemster stelt: 'De seniorenkring helpt mij het ouder worden accepteren.'

Activiteiten

Elke week komt de Seniorenkring op dinsdag bij elkaar. De leden geven aan geen bijeenkomst te willen missen. Al het andere moet wijken, ondanks dat ze verder druk bezet zijn. Eén van hen geeft aan: *'Ik ben de enige die er af en toe niet bij is, omdat ik in het buitenland overwinter. Maar op dinsdag denk ik er altijd wel even aan. Dan denk ik altijd even: nu beginnen ze!'*

Netwerk

De Seniorenkring is gelieerd aan stichting Cultureel Dorp en heeft via deze stichting een subsidierelatie met de gemeente Beverwijk. Daarnaast zijn er verscheidene partijen waar de kring op incidentele basis mee samenwerkt of waarmee bijeenkomsten of activiteiten worden georganiseerd. Vanaf de start zijn er nauwe banden met verschillende Europese dorpen, wat heeft geleid tot verscheidene uitwisselingen. De leden van de Seniorenkring zijn het er unaniem over eens: dit is een waardevolle toevoeging aan de activiteiten. Enkele citaten: *'Mensen zijn altijd anders dan je van tevoren gedacht hebt, het is daarom goed om met mensen van andere culturen te spreken'. En: 'Je gaat anders tegen mensen en tegen de werkelijkheid aankijken. Wat voor mij echt bijzonder was, was de uitwisseling met Estland. Als je hun verhalen over de oorlog hoort, ja, dan hebben wij het maar makkelijk gehad'. Maar ook de bijeenkomsten met jongeren van het Nova*

College worden gewaardeerd, en dan met name de jongeren met het profiel 'zorg en welzijn'. Een deelneemster geeft aan: *'We doen dit eens per jaar, maar van mij mag dit wel vaker, het is zo leuk om ook de positieve jongeren te kunnen zien. Door ervaringen met elkaar uit te wisselen ontstaat er aan beide kanten een positieve energie'. Daarnaast wordt aangegeven dat het vertrouwen dat over en weer ontstaat tussen de verschillende generaties, zowel de ouderen als de jongeren bemoedigt.*

Zorg en welzijn

Zorg als thema staat niet hoog op de agenda van de seniorenkring. De Seniorenkring gaat uit van het principe van preventie en voor de geestelijke volksgezondheid. Door met elkaar te praten, ervaringen uit te wisselen en elkaar te waarderen blijf je geestelijk gezond. Dat is het uitgangspunt. Wel is zelfstandig wonen een onderwerp geweest. In Wijk aan Zee is geen accommodatie voor als je echt ziek wordt en 24 uur per dag zorg nodig hebt.

Dan moet je naar Beverwijk, terwijl de meeste ouderen in Wijk aan Zee willen blijven. *‘Hoe ouder je wordt, hoe meer de eigen kleine omgeving gaat voor jou betekenen. De meeste ouderen willen dan ook graag in deze omgeving oud worden. Er was een plan om een stuk aan de Gouden Gunje te bouwen waar 24-uurs zorg kon worden geboden. Maar dat is afgeketst vanwege te hoge kosten.’*

Verder zijn er geen grote zorgen. In de buurt zijn er altijd mensen die helpen. Dit kunnen kleine dingen zijn, zoals het terugzetten van de

vuilcontainer, maar ook wat grotere klussen, zoals de wekelijkse boodschappen voor de overbuurvrouw. Door de Seniorenkring zijn de leden zich wel bewust van hun oude dag. Sommige leden zijn al bezig met het klaarmaken van hun eigen woning voor als de gezondheid achteruit gaat of het maken van eventuele plannen voor ‘later’. Maar er wordt ook gezegd: *‘Niet iedereen heeft daar de middelen voor of is in staat om een eigen woning aan te passen. Als je dan ook geen netwerk hebt, wat moet je dan?’*

Bijlage 2: Bronnen

Respondenten

- Stichting Cultureel Dorp - Bert Kisjes en Jan de Wildt – initiatiefnemers en participanten Seniorenkring
- Seniorenkring - Michaela Schuberth, Nico Mijnen, Bep Reimers, Tinie Klaver, Connie Trautwein, Douwe Buwalda
- Viva Zorggroep en Buurtzorg Wijk aan Zee – respectievelijk Ilse Rood en Ilona Pepping
- Bestuurslid De Rel/ Dorpshuis, cineast, bestuur stichting Cultureel Dorp - Jan van het Land
- Gemeente Beverwijk - Marja van Leeuwen, beleidsambtenaar WMO
- Anna van Delft –professionele verhalenvertelster, trainster/begeleidster seniorenkringen
- Stichting Welzijn Beverwijk -
- Socius –Barbara van Leeuwen, locatiemanager
- Dorpsraad – Jaap Durge, Willy de Korte, commissie welzijn/ouderen
- ANBO – Willy de Korte

- Odulphusparochie - mevr. de Boer, contactpersoon van de zieken/ouderenbezoekgroep

Documenten

- De Nieuwe Wereld. Projecten 2013 en 2014 van Cultureel Dorp en de voorbereiding voor de viering van het derde lustrum in 2014. Van stichting Cultureel Dorp (2013)
- Jaarverslagen Seniorenkring 2007 t/m 2013
- Erfgoed en verhalengroepen. inspiratie, voorbeelden, werkwijzen. Een uitgave van Cultuurcompagnie Noord-Holland. Anne van Delft, m.m.v. Maaïke Haas. november 2011
- Kracht van het verhaal. Evaluatie van het project Verhalen in wijk en dorp 2006-2009. Een uitgave van **Primo NH**. Anita Blijdorp. (2010)
- Sonnevance, Carin Giessen (2010)
- Ondernemerschap in de wijk, Het wij(k)gevoel als basis voor een florerende lokale economie in dorpen en buurten. (Panteia, 2009)

- Een leven lang veranderen. Europese ouderen over verandering (Uitgave van Cultureel Dorp van Europa, 2008)
- The Rake. Voices from the rural areas. April 2006, no 1
- Verslag Europees project ENEA. Cooperation program to improve mobility of senior citizens. Deelnemende landen: Italië, Griekenland en Nederland. (2005)

Mede mogelijk gemaakt door:

Uitgevoerd door:

